

Роза Улуу Ата Журт урушуну аларында Думалада турганды. Аны атасы Адрай кеси заманында Пятигорскде Къабарты-Малкъар педагогика институту да окуткан. Бу окуу кой аны нек топканын да эсе салыма: 1932 жылда институтта Пятигорскде мекем бөлгөннөндө. Нальчикке уа ол 1934 жылда көчкөндө. Анда эмижиплик устаз курсаны бошганыды. Мызыланы Адрай. Ызы бля, Думалага къайтып, анда устаз, школну директору болуп да турганыды.

Ол аламат мамыр заманы Улуу Ата журт урушуну башланганы торлөндөргенди. Къазуатын ая кондеринде окуна төрт сабийни атасы Адрай фронтка ийиги деп, барып турганды военкомат. Устазыны уа фронтаны бар эдиле. Жаланда 1942 жылда көтгөндө ол ары. Анда алгъа Армавирде, артда Орджоникидзе офицер курданы бошп, тасжак ротаны полктуругу болуп, аскерчи нөгерлерин сөрмөшлөгө элтип турганды. 1943 жылда уа, аур жаралы болуп, бир бүтүн урушда къоноп, койноне къалганды.

Ахшыланы юсперинден Игиликни ауанасы узунду

Мызыланы Адрайны къызы Розаны республикада келле таныйдыла. Ол кеп жылланы медицинада ишлегенди, РСФСР-ни саулык саклаууну олтичигинди.

Алай анга солор онг аз эди. Мызыланы Адрайны бля Газаланы Абийни койюркени келчончолокде Къазакстанны Туркестан шахарны тошчөдиле. Ол заманда Розага беш жыл да болмай эди. Ол ойурде иючончо сабий эди. Аны атасы анда да устазлык этгенди. Юйюрге дагыда кой сабий къыргызгайды. Ала халкъыбыз бля артка къайтанда, Янкойда тохтагандыла.

Розага къайтасак, лийкойчупа тилегинде аны ариу бля эсеригини.

«Эли сабийликни» жашлыгы орог кой чыгалагъа тошген Роза Туркестан шахарда Ленин атлы школга жюриөгөндө. Анда жети классны айырмалы бошп, медицина училищеге киргенди. Аны бля айырмалы бошганында, таулу къызгаз

къалмакды эсиме. Жаунумду къармынды не торлюкюнде да ауруган сабийни жокялмай къалмакдады. Ол заманда жолга деп да болмагандыла, балчыкъ тобкъызга жеткенде сапалга кийип айланганды. Эни таматасы, кичиси да бирча ойгендиле жылы сөзлю ояру фельдшерни. Бюгон да сөөдиле. Аны терен билими бар эди, жаланда медицинанан угуй, поликлиогиядан да. Жумушак сөзю бля да барга билгенди бизни. Бюгон да хурметиги уллуду анга», - дегенди ол.

А фашокъланы Мариям бля былай айтды: «Сабий заманыбызда, арта да, койде ауруган болса, биз бек алгъа Розаны тапханыз. Адамны неси ауруганын анында тохтадыра билген болмаз. Багъуу амалны да алай тоз табды. Эгечиби жашуу узуну кимге да хайырны тийире барды. Саулыкту, узакъ өмүрлю болжун».

«Бир жол Итиартеде эр бурасы тери бля къалып ишлегенде эр бурда. Андан сора ол ишде кесин сынар акыгъызга келеди. «Аз-аздан анга теренден-терен тошюне барам. Ол а, жюриемге жарганш иси болуп бля чекленип къалмай, хайыр да келтирип башлайды» - дейди ол.

АЛ УРУМУ - ЧЫРМАЛУ

- Ишим бармай, болпаймай, бир неча кер колларымы бошларга да тошгенди. Юйретирча, юлю алырча да адам жокъ эди. Жаланда бир зат келгендеринди: башкала эттенни мен къалып оталмам деген сезим. Саулай алып айтканым, бу ишни жик-жиги бля билюр ючюн, тери бля кепи жылладан бери ююрөчип келген кишини жашы болурга керексе. Мени атам а аны бля бир саватны да ююрөшкенди. Бизде уа бир бир артисттерге юйренимге хар хаза жокъду. Къолдан усталаны кёбюсо башаланы юйретирге артыкъ соймөйдиле. Сойтенле уа уллу хак сурадыла. Аны себепли манга Итиартеден юйренирге, кесиме тошюнорге да керек болганды.

«А кезилде торлени иги кесигин сынар этерге тошгенди. Жангы ишле башлаган адам этерик жангылычланы барысында да этгенме. Алай ангалы эди: жаланда ол жол жол юйренирге болукъма шими жашырынкыларма. Ма алай бля, кеси кесим санай, бир затпагъа юйренимге. Юйренирге тархан ш бля ююрөшкен, ол сейр да, хайрылы да болды. Дагында сен эттенни башкала жаратса уа, ол бюгон келендиреди» - дейди Заурбек.

Фахмулпа

«Юрөзинг тартхан усталыкъ бля ююрөшсенг, къыуанаса, хайырын да кёрөсө»

Бегийланы Заурбекни эртден таныймы. Топюн айтам, аны аты келгеле Малкъар театр бля байламды. Анда ол тапай жылы ишлегенди, анди уа предпринимательлик бля ююрөшеди. Къырал учрежденинде ишле, териле жарашдырыу жаны бля энци мастерскою ачынуу жолу аны артыкъ жемги тюрлюк иш алай тире жаш ол атамны сокъурамайды.

ТЕАТРАН АЫРЫЛЫ

- Кертинси айтсам, театры аууругуэн кетюроу баргын къыйын эди, атарга уа кезюнг къыймай эди. Кууанчлада, байрамда артисттер иши ишлерге да артыкъ ырыз тойлор эдим. Алай шөндөгю шими къызга алдырган жаланда ол сылтауа тойлор эдиле: кесими бир башха усталыкъ да сынаргыым келгенди» - дейди Заурбек ушакъыбызны кезуюнде.

«Бир жол Итиартеде эр бурасы тери бля къалып ишлегенде эр бурда. Андан сора ол ишде кесин сынар акыгъызга келеди. «Аз-аздан анга теренден-терен тошюне барам. Ол а, жюриемге жарганш иси болуп бля чекленип къалмай, хайыр да келтирип башлайды» - дейди ол.

АЛ УРУМУ - ЧЫРМАЛУ

- Ишим бармай, болпаймай, бир неча кер колларымы бошларга да тошгенди. Юйретирча, юлю алырча да адам жокъ эди. Жаланда бир зат келгендеринди: башкала эттенни мен къалып оталмам деген сезим. Саулай алып айтканым, бу ишни жик-жиги бля билюр ючюн, тери бля кепи жылладан бери ююрөчип келген кишини жашы болурга керексе. Мени атам а аны бля бир саватны да ююрөшкенди. Бизде уа бир бир артисттерге юйренимге хар хаза жокъду. Къолдан усталаны кёбюсо башаланы юйретирге артыкъ соймөйдиле. Сойтенле уа уллу хак сурадыла. Аны себепли манга Итиартеден юйренирге, кесиме тошюнорге да керек болганды.

«А кезилде торлени иги кесигин сынар этерге тошгенди. Жангы ишле башлаган адам этерик жангылычланы барысында да этгенме. Алай ангалы эди: жаланда ол жол жол юйренирге болукъма шими жашырынкыларма. Ма алай бля, кеси кесим санай, бир затпагъа юйренимге. Юйренирге тархан ш бля ююрөшкен, ол сейр да, хайрылы да болды. Дагында сен эттенни башкала жаратса уа, ол бюгон келендиреди» - дейди Заурбек.

къолдан усталы бичи республикада, саулай къырлада да кёлпөне. «Насыгма» - деген сөз былагада ушай да болмаз (кюледи). Мен да биринчи заманда усталы азыркы болса эди, кесим жангыз къалсам эди, ол заманда хар ким да мен этген загланы алакъ эдиле, деучю эдим!» Алай бир кесекден а айыр ючюн, башха усталы да керек болганыраны ангыланганы.

Манга Москвадан казакла бек кеп келди-ле. Анда уа усталы а тойлөюдде. Болсада бирле мени ишим жаратса уа, бирле уа - башхаланы» - дейди Бегийлу.

«ЭР КИШИНИ БЕЛ БАУУ АРИУ БУЛУРГА КЕРЕКДИ»

- Ишим сурап келгеллеге аспамында эр кишилеге керекли загланы кёргозтөме. Кертди, тишюрулагъа жаруу загланы да этючюме: бел баула, бочкала, сумка чыкъла. Алай эр кишилеге казакла иги да асламыла. Анан кёбюсөнде къызла этдиле: аталарны, къарындаларны, баш илерине, сойген жашларны. Алары саугъазы берирге сөөдиле. Казакъынты келле айланганды. Тизинислик мында бек ушакъыла. Аны атын жазганды да болукъма» - дейди хурели жаш.

Төрленд къол бля не зат этерге жарарыкъ сөс да, барын да жарашдырады ол. «Жаланда и керни угуй. Алагъа уа республикада сурам бек уллуду. Ишлерини торлөнер не къадар кеп сөсө да, бек уллу сарма а эр киши бек баулагъады. Манга бир клиентим былай айтханды: «Чынтты эр кишини ариу бел бауу, таза чуркулары, берчи коллары болурга керектине» - деп коледи Заурбек.

«ТЕРИ ТИЗГИНСИЗЛИКНИ УНАМАЙДИ»

Аны мастерскоюнда хар зат да жеринде, тасты, тизгинлиди. «Тери буюкуну, тизгинисликин унамайды. Хар инструмент да кеси жеринде болурга керекди, аланы ишле айланганды. Тизгинислик мында бек уллу къоранчла айланганды болукъма, аны себепли хар затны да жерлерине салырга ююрөшөме. Ишген заманында манга чырмаулык этген затны барын да бир жангыа керектине. Ким биледи, бирле чырмаулык тизгинислик ишле да биле болурга, мена у - угуй. Андан сора да, тазалыкъ, тизгинлик болган жерде ишлесенг, кёзюнг, жюриенинг да къууандыла» - деп къызды мадармыны айт.

«АНТ ЭТМЕЙМЕ»

Баям, хар адам да энчи предприниматель болурдан алгъа кесин торлюкю жаны бля сынаган болуп. Заурбек да этгенди ол жолну. «Шөндөгю шими келюне жетеди. Көкден жулула алапалам деп мактанмаймы, алай кесими буюрматтагъа болуучу иги сармайы. Ишчи нызам бля байламлы тойлөме, алай а ант этмейме жаратхан шими чакырса,а, тебиреп къалмам деп! Тери бля ишлегенми кеп жаны бля сынау жыйышдырырга болушанды, анга да толушуйла угуй» - деп айтталмам» - дегенди Бегийланы Заурбек ушакъыбызны ахырында.

ХОПАЛЛАНЫ Марзият.

Толпыныу «Адет-төделени тынжылы билуу манга сейр болгъаны ючюн, бютюн келленип ишлейме»

- Салима, тойланы къурау бля ююрөширге не зат келендиргенди, ол иш не бля сейрди санат?

«Бу жумуш бля ююрөшени төрт жылга журукълаша да келеди. Энди бирге ишерна къуам да къураганыма, гичте агешичим Саида да бюгонлюкде мени блды.

Гичтелигимден да, мектепде окуганында, торлюкю эркиндиле, жаланда катышкъа ушай, аланы къурагандарыла болушукъ этерге соймөне, сахнага чыгаргъа да алай. Университетте бу хунерми айтыхчалы турганыма. Сөз ючюн, бирси студент теңгилерди Индияны, Францияны маданиятыны юсперинден байрамла къурагын заманды, биз а кесибини нек керюсюрмадыбыз деген саргыш билгеню эди. Алай бля келенин, факультетини таматаралардан да эркинлик алып, къарачай-малкъар фестивалны къурагын эдим.

Анда жаш төш, преподавательле да бизни адет-төделерини, аш-суюбуну, миллет кийимлерини, төпсуюбуну, кыргыз, сейрге къалган эдиле. Бу жумушда атам-анам да ырымна. Ала башкыланы, локъумланы, хичинелни, айранны, миллет эчкиликтерини ачыкълаган кишиелени, башха затны да автубус бля жиберип, уллу болушукъ этген эдим.

Тойтагъа жолум да, баям, ол хунерим ючюн башланган болуп. Жуукъларыбызда геч-къарындаларны къууанчларна къытшы, кеп затны эслей, андан эсе, къый этсе тап болуучу эди дегенге, кесими кез блямыны да билдире турганыма. Алай кезилдеме, аламын оомлармы жаратханларын, алай бля бютон зат болуучун керектине да ангылагандарын, торлендирген затларны ырызлыкъларын койп турганыма. Сөз ючюн, сурахта тошөрге жерни къураганыма, кими къалайды олтура, къонакъланы къачан чакырса дегенге затпагъа бөгирек эсе бурма.

Билемсиз, сунмай турганыла, алакъа той башланганыне неда аны кезуюнде окуна кеп затны терк саргыш этип, жамаут сөзмезна, алым чыгырча да тошеди. Алай чакъда сынам бек керек болды.

Сора той асыры багыталы болуп къылмазына, койноню ырыскы жаны бля къыйналганды эсе бурма. Хар келген къонакъ кесини жерине олтура, анга тиийшли къонакъбайлыкъ этилирине, аш-суда зырыфлыкъ болганында да. Алай да, төрт жумушларыбыз да хар бири тиийшлисине озарпанына, куралларынына да къайгыргындай турма.

Юде уа ырыз болганымында бу жолу сайлаганыма?

«Эн алгъа, сөзюсүз, атам-анам кишини алгъан билимге керек юктө болушисем сойгенди. Кретишпада Къобанын къырал университетини жанащарлы бошган эдим да, юдегилени ырыз этеме деп, усталыгыма керек бир кесекни урунган да эттеним. Алай эсе да, жюрием а тойланы, кюртелени къурау бля ююрөшөргө тарта эди.

Аны себепли, жаланда жюрек кезлемине шащын къалмай, бу жаны бля Санкт-Петербургда тойланы къурауучу окугун да эттеним. Анда билим алгъан кезуюмде уа, аны бля бирге «Ю-24» деген жаш төш конференцияла, башха жумушла къураууга тошюнорген агентствода да ишлеп, ашчы сайнам жыйышдырылма. Новосибирскде, Ивановода, Чебоксарлада, Элистада патриотдукъ жаны бля алайлар форумланы хазырлауа къытшы.

Толпыныу

Жашуу торлене барганыча, аспам затка сурамла да эзерленерине кесимиз да шагъат болуа келюбиз. Аны бля бирге уа торлюкю торлюкю усталыкъла барлыкъларын, жаш төшю жакъа болуулгъа кеслерин жарашдыра, бюгонню илзелери бля бирча алапганын да кёрөбиз.

Нальчикде той къурау агентствону таматарла багалды. Салим бир да манга жалдан бери жамаутны байрамланы къураууга аламат хунери бля къууандыргындай, ырызлыкъларга, ыспас сөзлеге тиийшли болганын келеди. Былай жарыкълыкъдан, алай эсе да, аны бля бирге жууплыкълардан да толту усталыкъла аны къадау къалай келтиргенин юсюнден бардырганыбыз аны бля ушакъыбызны да.

«Жашуу торлене барганыча, аспам затка сурамла да эзерленерине кесимиз да шагъат болуа келюбиз. Аны бля бирге уа торлюкю торлюкю усталыкъла барлыкъларын, жаш төшю жакъа болуулгъа кеслерин жарашдыра, бюгонню илзелери бля бирча алапганын да кёрөбиз.

«Нальчикде той къурау агентствону таматарла багалды. Салим бир да манга жалдан бери жамаутны байрамланы къураууга аламат хунери бля къууандыргындай, ырызлыкъларга, ыспас сөзлеге тиийшли болганын келеди. Былай жарыкълыкъдан, алай эсе да, аны бля бирге жууплыкълардан да толту усталыкъла аны къадау къалай келтиргенин юсюнден бардырганыбыз аны бля ушакъыбызны да.

«Жашуу торлене барганыча, аспам затка сурамла да эзерленерине кесимиз да шагъат болуа келюбиз. Аны бля бирге уа торлюкю торлюкю усталыкъла барлыкъларын, жаш төшю жакъа болуулгъа кеслерин жарашдыра, бюгонню илзелери бля бирча алапганын да кёрөбиз.

«Жашуу торлене барганыча, аспам затка сурамла да эзерленерине кесимиз да шагъат болуа келюбиз. Аны бля бирге уа торлюкю торлюкю усталыкъла барлыкъларын, жаш төшю жакъа болуулгъа кеслерин жарашдыра, бюгонню илзелери бля бирча алапганын да кёрөбиз.

«Жашуу торлене барганыча, аспам затка сурамла да эзерленерине кесимиз да шагъат болуа келюбиз. Аны бля бирге уа торлюкю торлюкю усталыкъла барлыкъларын, жаш төшю жакъа болуулгъа кеслерин жарашдыра, бюгонню илзелери бля бирча алапганын да кёрөбиз.

«Жашуу торлене барганыча, аспам затка сурамла да эзерленерине кесимиз да шагъат болуа келюбиз. Аны бля бирге уа торлюкю торлюкю усталыкъла барлыкъларын, жаш төшю жакъа болуулгъа кеслерин жарашдыра, бюгонню илзелери бля бирча алапганын да кёрөбиз.

«Жашуу торлене барганыча, аспам затка сурамла да эзерленерине кесимиз да шагъат болуа келюбиз. Аны бля бирге уа торлюкю торлюкю усталыкъла барлыкъларын, жаш төшю жакъа болуулгъа кеслерин жарашдыра, бюгонню илзелери бля бирча алапганын да кёрөбиз.

гыз бир керген адамдыны тойга чакыртып башлауу да ангылагыламы.

«Биринчи къураган тоног а эсиндегим?»

«Ху, аны къабартыны къыз теңгеме къураган эдим. Къыскача айттылган заманга келип къалгандарына сейр этген да манга сейр болганын бля.

«Баша миллетлени келечери да чакырдыла сора?»

«Чакырдыла, ху. Жуукъ заманда грек тойну биринчи керг къуарыкъыма. Анга Эссентукьке барыкъма. Ала мени Итиартеде койп, алай чакырдыла.

Ызы бля арап тойну хазырлакъым. Ол а Нальчикде озарыкъты. Бизни университетде врачна окугътан жаш къабартты къыз бля койп куарыкъды да, эки миллетни да адет-төбюрин бирге тап келтирдилерме. Иорданнан аланы энциликтерин билдирген сауыгъа да келтирилдилик тойдю.

Орусула бля уа ишлей турганыма да, ол къыйын тойлөуду. Хар халкыны да адет-төресима манга сейрди. Аланы кеслери бля шөшини, мени къалай болуучун илзелерини да сорама, маданиятларна керек не зат тиийшли болганын да.

Тышандан къарсангъ, тынч иш да кёрюне болур, алай эсе да, кечеле бля жуукъмай чыкъганыбыз да кеп болды. Нек дегенде узакъдан адамла чакырдыла, кюнню заманы алада бля бизде бирге келюшме да къалдыла. Алай эсе да, башкыланы адет-төресилерин билген да манга сейр болганын ючюн бютонада келленин ишлейме.

«Эн алгъа ата-анам, ызы бля кесинге да ант тилибюде алай шакъ сөшлөшенин ючюн хурметибизни билдиребиз?»

«Су болушукъ, өсетен Нальчикте эттеним. Тауча иги билимай эдим да, биринчи класска барганыма, атам-анам Көндөлөнгө этип, анда алпам, ынам бля туруп, бир жылы мектепде окуганыма. Орамда бирге ойнаган сабийле уа мени малкъарча, мен а алапы орама сөшлөшюрге юйренигим. Ызы бля хар каникулдан да барып турганыма элге. «Билген» атлы сабийлеге телевиктор бериге да къытшып турганыма арта.

Ол замана тилге, адет-төресиле эс бурулмаза, баям, ол юдагъа юйреналыкъ болмаз эдим. Ай-хай да, жангы зат айтыркъ тойлөме, алай эсе да, аны кертигим уа сөзюсөздө - сабийни ана тилине, өз миллетини энциликтерине тошюноргенди, ол затлаа сойемкиликтерин конгелене да эм алгъа аны ата-анасыдыла.

Ушакъыны ТРАМЛАНЫ Жуура бардырганды.

